

УДК 347.45(477)

Ольга Володимирівна МОРОЗ,

доцент кафедри цивільного права та процесу факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4154-1826>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРЕДМЕТА ДОГОВОРУ КОНТРАКТАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Для врегулювання відносин в сфері із закупівлі сільськогосподарської продукції у виробників сторони укладають договір контрактації сільськогосподарської продукції. Оскільки предмет договору належить до істотних умов договору, то необхідно чітко визначити предмет договору контрактації сільськогосподарської продукції та відмежувати його від об'єкта.

На даний час договірні відносини контрактації сільськогосподарської продукції врегульовані нормами Господарського кодексу України [1] та Цивільного кодексу України. Визначення договору контрактації закріплено ч. 1 ст. 713 Цивільного кодексу України [2].

Так, за договором контрактації сільськогосподарської продукції виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується виробити визначену договором сільськогосподарську продукцію і передати її у власність заготівельникові (контрактанту) або визначеному ним одержувачеві, а заготівельник зобов'язується прийняти цю продукцію та оплатити її за встановленими цінами відповідно до умов договору.

На законодавчому рівні не закріплено положення про предмет договору контрактації сільськогосподарської продукції. Поряд із предметом необхідно визначити також об'єкт цього договору, оскільки це ті характеристики, за допомогою яких договір контрактації можна відмежовувати від суміжних договорів – купівлі-продажу та поставки. Так, предметом правового регулювання є суспільні відносини, що виникають між суб'єктами: виробником сільськогосподарської продукції та заготівельником (контрактантом) [3, с. 88].

Виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується виробити визначену договором сільськогосподарську продукцію (обумовленого виду, категорії, сорту, найменування тощо) і передати її у власність заготівельникові (контрактанту) або визначеному ним одержувачеві.

Отже, предметом договору контрактації є виробництво та наступна передача сільськогосподарської продукції. Як випливає з визначення договору контрактації сільськогосподарської продукції, договір укладається щодо майбутнього товару, який підлягає вирощуванню або виробництву в умовах сільського господарства після укладення договору.

Заготівельник зобов'язується прийняти сільськогосподарську продукцію та оплатити її за встановленими цінами відповідно до умов договору. З ч. 2 ст. 272

Господарського кодексу України [1] впливає також, що контрактант зобов'язується сприяти виробникові у виробництві зазначеної продукції.

Як зазначає Х. Марич обов'язок контрактанта надавати допомогу в організації виробництва сільськогосподарської продукції не може бути складником предмета договору контрактації сільськогосподарської продукції, оскільки процес виробництва (виращування) знаходиться за межами договірних відносин. Контрактант зацікавлений не в самому виробничому процесі, а лише в кінцевому результаті виробництва – сільськогосподарської продукції, хоча виробник, щоб отримати визначену в договорі сільськогосподарську продукцію, за кількісними та якісними показниками має дотримуватись спеціальних виробничих технологій, способів вирощування тощо [3, с. 88].

О. С. Йоффе виділяв юридичний об'єкт як певну поведінку зобов'язаних осіб та матеріальний об'єкт – речі або інші блага, на які спрямована поведінка учасників правовідношення [4, с. 62–63].

Об'єктом договору контрактації є сільськогосподарська продукція, яку виробник зобов'язується виробити та передати у власність заготівельникові (контрактанту) або визначеному ним одержувачеві. Як випливає з визначення договору контрактації сільськогосподарської продукції сторона договору (виробник) повинен безпосередньо здійснювати виробництво сільськогосподарської продукції. Тільки продукція, яка вирощена самим виробником може реалізовуватися за договором контрактації сільськогосподарської продукції.

З. І. Носова вважає, що специфікою об'єкта договору контрактації є сільськогосподарська продукція, яка не піддавалась промисловій переробці [5, с. 4].

В. Є. Єрмоленко зазначає, що до сільськогосподарської необхідно віднести всю сиру продукцію культурного рослинництва, тваринництва й рибництва, яку отримують від сільськогосподарської діяльності, а також продукти її первісної переробки, яка здійснюється безпосередньо виробником. Первісну переробку визначається як поліпшення якості виробленої продукції, яка, проте, ще не готова до безпосереднього споживання та потребує подальшої промислової переробки [6, с. 61].

Як зазначає Х. Марич об'єктом договору контрактації може бути сільськогосподарська продукція, як у сирому вигляді, так і така, що пройшла первинну обробку для кращого збереження або підвищення якості. Укладаючи договір контрактації, сторони можуть передбачити потребу в первинній переробці сільськогосподарської продукції в господарстві виробника його силами й засобами [3, с. 88–89].

А. Мартинюк зазначає, що перероблена сільськогосподарська продукція також може бути об'єктом договору контрактації з урахуванням таких складових: по-перше, переробку має бути здійснено на власних або орендованих потужностях виробника (сторони договору); по-друге, переробка має бути мінімальною, обмеженою та без додавання іншої несільськогосподарської продукції [7, с. 83].

Визначення сільськогосподарської продукції Цивільний кодекс не містить, але воно є у різних нормативно-правових актах.

Так, зокрема, у ст. 1 Закону України від 06.09.2005 року № 2809-IV «Про безпечність та якість харчових продуктів» [8] зазначено, що сільськогосподарська продукція – сільськогосподарські харчові продукти тваринного і рослинного походження, що призначені для споживання людиною у сирому або переробленому стані як інгредієнти для їжі.

У ст. 2 Закону України від 24 червня 2004 р. № 1877-IV «Про державну підтримку сільського господарства України» [9] дається інше визначення сільськогосподарської продукції. А саме сільськогосподарська продукція (сільськогосподарські товари) – товари, зазначені у групах 1-24 УКТ ЗЕД згідно із Законом України «Про Митний тариф України», якщо при цьому такі товари (продукція) вирощуються, відгодовуються, виловлюються, збираються, виготовляються, виробляються, переробляються безпосередньо виробником цих товарів (продукції), а також продукти обробки та переробки цих товарів (продукції), якщо вони були придбані або вироблені на власних або орендованих потужностях (площах).

Перелік сільськогосподарської продукції наведено у додатку до Закону України від 19 вересня 2013 року № 584-VII «Про Митний тариф України» [10].

Так, до неї відносяться:

- живі тварини; продукти тваринного походження (живі тварини; м'ясо та їстівні субпродукти; риба і ракоподібні, молюски та інші водяні безхребетні; молоко та молочні продукти; яйця птиці; натуральний мед; їстівні продукти тваринного походження, в іншому місці не зазначені; інші продукти тваринного походження, в іншому місці не зазначені);

- продукти рослинного походження (живі дерева та інші рослини; цибулини, коріння та інші аналогічні частини рослин; зрізані квіти і декоративна зелень; овочі та деякі їстівні коренеплоди і бульбоплоди; їстівні плоди та горіхи; шкірки цитрусових або динь; кава, чай, мате, або парагвайський чай, і прянощі; зернові культури; продукція борошномельно-круп'яної промисловості; солод; крохмалі; інулін; пшенична клейковина; насіння і плоди олійних рослин; інше насіння, плоди та зерна; технічні або лікарські рослини; солома і фураж; шелак природний неочищений; камеді, смоли та інші рослинні соки і екстракти; рослинні матеріали для виготовлення плетених виробів; інші продукти рослинного походження, в іншому місці не зазначені);

- жири та олії тваринного або рослинного походження; продукти їх розщеплення; готові харчові жири; воски тваринного або рослинного походження;

- готові харчові продукти; алкогольні та безалкогольні напої і оцет; тютюн та його замінники (готові харчові продукти з м'яса, риби або ракоподібних, молюсків або інших водяних безхребетних; цукор і кондитерські вироби з цукру; какао та продукти з нього; готові продукти із зерна зернових культур, борошна, крохмалю або молока; борошняні кондитерські вироби; продукти переробки

овочів, плодів, горіхів або інших частин рослин; різні харчові продукти; алкогольні і безалкогольні напої та оцет; залишки і відходи харчової промисловості; готові корми для тварин; тютюн і промислові заміники тютюну).

Як вже вказувалося, договір укладається щодо майбутнього товару, який підлягає вирощуванню або виробництву в умовах сільського господарства після укладення договору. За допомогою цієї особливості відмежовуються договірні відносини контрактації сільськогосподарської продукції від суміжних відносин, які можна оформити договором купівлі-продажу або поставки.

Х. Марич вірно вказує, що на законодавчому рівні необхідно уточнити, що предметом договору контрактації є відносини щодо реалізації сільськогосподарської продукції та відповідні дії сторін; при цьому об'єктом такого договору є вироблена (вирощена) у майбутньому стороною договору (виробником) сільськогосподарська продукція, як у сирому вигляді, так і така, що пройшла первинну обробку [3, с. 89].

Отже, дослідження предмету договору контрактації сільськогосподарської продукції, має важливе науково-практичне значення, оскільки відсутність у законодавстві деяких положень перешкоджає можливості належного захисту прав сторін.

Список бібліографічних посилань

1. Господарський кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 436–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18–22. Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
3. Марич Х. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3. С. 87–92.
4. Иоффе О. С. Обязательственное право. Избранные труды. СПб. : Юрид центр Пресс, 2004. 511 с.
5. Носова З. И. Договоры о закупках сельскохозяйственной продукции : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. М., 2002. 24 с.
6. Єрмоленко В. Є. Сільськогосподарська продукція як аграрно-правова категорія. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 6. С. 58–61.
7. Мартинюк А. Об'єкт та предмет договору контрактації сільськогосподарської продукції. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2016. № 1. С. 81–85.
8. Про безпечність та якість харчових продуктів : закон України від 06.09.2005 № 2809–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 50. Ст. 533.
9. Про державну підтримку сільського господарства України : закон України від 24.06.2004 № 1877–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 49. Ст. 527.
10. Про Митний тариф України : закон України від 19.09.2013 № 584–VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 20–21. Ст. 740.

Одержано 04.04.2019